

Perspectiefnota 2027

INHOUDSOPGAVE

Perspectiefnota 2027	1
Inhoudsopgave	3
Voorwoord	4
Ontwikkelingen 2027-2030	5
Uitgangspunten.....	8
Indeling begroting	11
Bijlage 1: Stand van reserves en voorzieningen Afval en Riolerig	13

VOORWOORD

Inleiding

Deze perspectiefnota 2027 is de opmaat naar de Programmabegroting 2027-2030. Het meerjarenperspectief dat we nu presenteren verslechtert ten opzichte van het meerjarenperspectief bij de vorige Programmabegroting 2026-2029.

Algemene economische ontwikkeling

De toestand in de wereld zorgt voor economische onzekerheid. De onvoorspelbaarheid van politieke beslissingen kan zorgen voor verstoringen in de economie. Dat heeft ook gevolgen voor de Nederlandse economie en daarmee uiteindelijk op de financiën van de gemeenten. Hoewel de aanpassing in de berekening van de omvang van het gemeentefonds de geldstroom aan de gemeenten in theorie iets minder gevoelig maakt voor grote schommelingen. In deze perspectiefnota is de inflatie gebaseerd op de verwachtingen zoals het Centraal Plan Bureau (CPB) deze presenteerde in het Centraal Economisch Plan (EP). Deze verwachtingen zijn nog van voor de afsluiting van de straat van Hormuz. Het is hierdoor niet uitgesloten dat de werkelijke inflatiecijfers hoger zullen liggen dan de verwachtingen van het CPB. Omdat er op dit moment geen betere inschattingen zijn volgen we de lijn van het CEP.

Afwijking ten opzichte van voorgaande jaren

In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn in deze perspectiefnota geen nieuw beleid, wensen en investeringen opgenomen. Dit onderdeel van de perspectiefnota is afhankelijk van de prioriteiten die de raad stelt. Bij het opstellen van deze perspectiefnota is er nog geen raadsakkoord of coalitieakkoord waaruit de prioriteiten voor de komende 4 jaar blijken.

In deze perspectiefnota staan staan alleen ontwikkelingen uit de jaarrekening, de doorwerking van door de raad genomen besluiten, algemene loon- en prijsontwikkeling en onvermijdelijke ontwikkelingen als gevolg van wettelijke verplichtingen. Bij de laatste categorie wordt voor de perspectiefnota uitgegaan van het minimale niveau om te voldoen aan de wettelijke verplichting.

Nieuw beleid, wensen en investeringen worden opgenomen in de begroting 2027. De financiële vertaling van een raads/coalitieakkoord wordt via een aparte begrotingswijziging opgenomen in de begroting 2027. Als de financiële vertaling snel mogelijk is kan deze begrotingswijziging in de raadsvergadering van november worden behandeld.

Meicirculaire

De meicirculaire is zoals gebruikelijk ook geen onderdeel van deze perspectiefnota. Net als voorgaande jaren sturen we de gevolgen van de meicirculaire via een raadsbrief aan de gemeenteraad.

Scenario's voor investeringen

Bij de begroting 2026 zijn drie scenario's gepresenteerd om de investeringen van onderwijs en sportvastgoed structureel op te nemen in de begroting. Omdat nog geen definitieve keuze is gemaakt voor een van de scenario's is geen van de scenario's verwerkt in deze perspectiefnota.

Opbouw van de perspectiefnota

De perspectiefnota begint met het weergeven van de situatie. Hierin geven we aan welke ontwikkelingen en besluiten tot de huidige situatie hebben geleid. Vervolgens geven we per onderdeel een korte toelichting. De perspectiefnota is de basis voor de begroting 2027 en de meerjarenbegrotingen 2028 tot en met 2030. In de perspectiefnota zeggen we niets over het lopende begrotingsjaar 2026. Dit doen we in de bestuursrapportage 2026. Deze perspectiefnota kent 1 bijlage. In bijlage 1 is de stand van de reserves en van de voorzieningen riolering en afval weergegeven. Dit is in overeenstemming met de afspraak dat bij elk P&C-document de stand van de reserves en de voorzieningen afval en riolering wordt weergegeven.

ONTWIKKELINGEN 2027-2030

Overzicht

In onderstaande tabel hebben we de meerjarenbegroting geactualiseerd. Het beeld dat in de tabel zichtbaar is gemaakt bouwt op van de begroting 2026 naar de stand van zaken zoals we die nu kennen. Daarbij hebben we de chronologische volgorde aangehouden vanaf de begroting 2026. Na de eerste samenvattingstabel zijn per onderdeel toelichtingen opgenomen en tabellen met een verdere uitsplitsing van het onderdeel.

Bedragen x € 1.000	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	1.014	-716	1.254	2.908
Septemercirculaire 2025	300	100	100	100
Ontwikkelingen uit jaarrekening	400	400	400	400
Autonome ontwikkelingen	-2.332	-2.332	-2.332	-2.332
Overige ontwikkelingen	-40	-40	-40	-40
Meerjaren saldo	-658	-2.588	-618	1.036

Ontwikkelingen na de begroting 2026

Septemercirculaire 2025

De septemercirculaire laat een kleine aanpassing zien in de algemene uitkering. Voor 2027 gaat het om € 300.000 voor de jaren erna om een bedrag van € 100.000. De stijging van de algemene uitkering is vooral het gevolg van hoeveelheidsverschillen. Hoeveelheidsverschillen zijn verschillen in aantallen, maar ook wijzigingen in de bedragen per aangepast. Deze aanpassing vindt plaats om de verdeling van het gemeentefonds beter aan te laten sluiten bij de taken van de gemeente.

Ontwikkelingen uit de jaarrekening

Aanpassing OZB

Vanuit de jaarrekening is sprake van twee ontwikkelingen die een structureel karakter hebben. De eerste heeft te maken met de proceskosten voor WOZ bezwaren. Deze kosten vallen lager uit. Een logisch gevolg van de aangescherpte regels. Voor de (meerjaren) begroting heeft deze ontwikkeling geen effect. De raad heeft eerder besloten om de hogere proceskostenvergoedingen te dekken door een verhoging van de OZB. Nu de lasten lager uitvallen ligt het voor de hand de OZB te verlagen waardoor de opbrengst van de OZB ook daalt. Een tweede ontwikkeling heeft ook te maken met de OZB. Door een aanpassing van de manier van waarderen van bedrijven is de opbrengst van de OZB gestegen. Dit leidde in 2025 tot een extra opbrengst van € 400.000. Uitgangspunt voor de OZB belasting is dat de laatst gerealiseerde opbrengst wordt gebruikt als basis voor de op te halen OZB. Dit levert een positief effect op in de komende jaren van € 400.000.

Autonome ontwikkelingen

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die onontkoombaar zijn. Als gemeente hebben we geen directe invloed op de ontwikkeling. De autonome ontwikkelingen zijn op te splitsten in 4 categorieën.

1. Loon- en prijsontwikkelingen

Deze ontwikkelingen doen zich voor doordat producenten hun prijzen verhogen en door afspraken in de CAO. Als basis gaan we uit van de cijfers van het CPB zoals deze gepubliceerd worden in de meircirculaire.

2. Begrotingen gemeenschappelijke regelingen
De begrotingen van gemeenschappelijke regelingen zijn voor ons een autonome ontwikkeling. Het algemeen bestuur van de gemeenschappelijk regeling stelt de begroting vast. Vervolgens is de bijdrage die daarin voor ons staat genoemd een feit. We kunnen in de algemeen bestuursvergadering wel invloed uitoefenen, maar deze is zeer beperkt.
3. Gevolgen van besluiten
In de loop van het jaar worden besluiten genomen, door ons maar ook door andere organisaties die een effect hebben op onze uitgaven.
4. Algemene uitkering
Omdat wij de meerjarenbegroting ramen in constante prijzen wordt er in onze raming geen rekening gehouden met een stijging van de algemene uitkering door loon- en prijsstijgingen. Op basis van de septembercirculaire 2025 houden we rekening met de loon- en prijscompensatie in de algemene uitkering voor 2027.

Het structurele effect van de autonome ontwikkelingen is € 2.332.000.

Bedragen x € 1.000	2027	2028	2029	2030
Loon- en prijsstijging	-2.825	-2.825	-2.825	-2.825
Gemeenschappelijke regelingen	-1.814	-1.814	-1.814	-1.814
Gevolgen van besluiten	-130	-130	-130	-130
Algemene uitkering	2.437	2.437	2.437	2.437
Meerjaren saldo	-2.332	-2.332	-2.332	-2.332

Loon- en prijsstijging

Op basis van de begroting 2026 is een inschatting gemaakt van de lasten die voor inflatiecorrectie in aanmerking komen. Dit totaalbedrag is vermenigvuldigd met de verwachte consumentenprijsindex voor 2027 uit het Centraal Economisch plan van maart 2026. Dit levert een verwachte stijging van de lasten op van € 1.400.000. Daarnaast houden we rekening met een stijging van de lonen met 4,2%. Hierbij houden we wel rekening met de looptijd van de huidige CAO.

Gemeenschappelijke regelingen

Omdat de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen nog niet zijn vastgesteld hanteren we in de perspectiefnota een gewogen gemiddelde van loon en prijscompensatie voor de stijging van de lasten voor gemeenschappelijke regelingen. Dit omdat bij alle gemeenschappelijke regelingen loonontwikkeling een belangrijke component in de kosten is. In de begroting gaan we uit van de vastgestelde begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen.

Gevolgen van besluiten

Op 28 oktober heeft de gemeenteraad het amendement A-25-23 aangenomen. Hierin staat dat de structurele kosten voor de vervroegde invoering en verruiming van de doelgroep volwassenenregeling van € 130.000 in de perspectiefnota 2027 wordt uitgewerkt.

Algemene uitkering

Omdat wij de algemene uitkering ramen in constante prijzen neemt de algemene uitkering in 2027 in ieder geval toe met een prijscorrectie. Deze prijscorrectie is € 2.437.000.

Overige ontwikkelingen

Suïcidepreventie

Vanaf 1 januari 2026 is integrale suïcidepreventie opgenomen in de Wet publieke gezondheid (Wpg). Door deze wetwijziging zijn gemeenten wettelijk verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van suïcidepreventiebeleid. Gemeenten hebben hierbij beleidsvrijheid om zelf te bepalen hoe zij dit invullen. Berkelland doet dit door deel te nemen aan het regionale plan "Samen minder Suïcide; Achterhoek". De kosten van dit plan bedragen € 29.000. Vanuit de extra algemene uitkering die wij in de septembercirculaire ontvangen is € 19.000 voor dit doel toegevoegd.

Borging van het Interventieteam Achterhoek-Oost (ITA-O)

Met de vaststelling van de Samenwerkingsovereenkomst ITA-O (2025) en de gezamenlijke aanwijzingsbesluiten toezichthouders (2025) beschikken de gemeenten Aalten, Berkelland, Oost Gelre, Winterswijk en politieteam Achterhoek-Oost over een bestuurlijk interventieteam. Sinds de operationele start van de pilot op 23 september 2025 blijkt dat veiligheid, professionalisering, continuïteit en borging van de structuur verdere versterking vragen. De wekelijkse inzet vraagt om een vaste teamcoördinator die zorgt voor kwaliteit, uniformiteit en veiligheid. De teamcoördinator fungeert als verbindende schakel tussen de vier gemeenten, de politie en de regisseur ondermijning. De kosten van deze coördinator zijn € 11.000.

Financiële ontwikkelingen na de Perspectiefnota

De bestendige gedragslijn die wij volgen bij het opstellen van de Perspectiefnota is, dat we uitgaan van de situatie zoals deze bekend is tot de meicirculaire. Er zijn grote onzekerheden rond het financiële meerjarenperspectief. Met name sterk oplopende prijzen als gevolg van de hoge energieprijzen en de krapte op de arbeidsmarkt zorgen dat de prijzen voor investeringen slecht te begroten zijn. Daarnaast blijft onduidelijk of de kosten voor de jeugdzorg gecompenseerd zullen worden en hoe er wordt omgegaan met de verlaging van de algemene uitkering vanaf 2026.

UITGANGSPUNTEN

Inleiding

Begrotingsuitgangspunten zijn nodig om de begroting 2027-2030 op een consistente manier op te bouwen. Door de begrotingsuitgangspunten vast te leggen is ook voor iedereen terug te vinden waar bij het opstellen van de begroting rekening mee is gehouden. De uitgangspunten passen we toe op de begroting 2027. Voor de jaren erna hanteren we het principe van constante prijzen. Dit betekent dat we voor de jaren na 2027 uitgaan van een situatie waarin de kosten niet stijgen door loon, prijs of rente aanpassingen. Datzelfde geldt ook voor de inkomsten.

Uitgangspunten in het kort

Uitgangspunt	
Lasten	
Prijsstijging 2027	Op basis van de meicirculaire voorlopig 2,1%
Subsidies	Op basis van meicirculaire 80% loonvoet, 20% prijsstijging. Voorlopig 3,78%
Gemeenschappelijke regelingen	Begroting gemeenschappelijke regeling
Salarissen	Op basis van meicirculaire. Voorlopig 4,2%
Kapitaallasten	1e afschrijving in het jaar na gereedkoming
Baten	
Belasting onroerende zaken (OZB)	Op basis van meicirculaire. Voorlopig 2,1%
Toeristenbelasting	€ 1,50
Overige belastingen	Op basis van meicirculaire. Voorlopig 2,1%
Rioolrecht	Kostendekkend
Afvalstoffenheffing	Kostendekkend
Leges	Voorlopig 2,1%
Overige opbrengsten	Op basis van meicirculaire. Voorlopig 2,1%
Huren	Driejaarsgemiddelde inflatie
Overige uitgangspunten	
Prijspeil meerjarenbegroting	Constante prijzen, prijspeil 2027
Algemene uitkering gemeentefonds	Op basis van meicirculaire
BUIG	Op basis van voorlopige beschikking

Toelichting uitgangspunten

Prijsstijging

Het inflatiepercentage halen we ieder jaar uit de gemeentefondscirculaire. Dit is het door het Centraal Planbureau (CPB) bepaalde percentage voor het komende begrotingsjaar (2027) voor overheidsbestedingen. Op basis van het Centraal Economisch plan van maart 2026 verwachten we dat de Consumentenprijsindex 2,1% zal zijn.

Salarissen

De salarissen rekenen we door naar de formatie zoals die op 1 juni 2026 (begroting) bekend is. De CAO gemeenten loopt tot en met 31 maart 2027. Voor 2027 gaan we voor 9 maanden uit van de loonvoet sector overheid. Op basis van het Centraal Economisch plan van maart 2026 is dit 4,2%.

Subsidies

Voor subsidies die we indexeren gaan we uit van een gewogen gemiddelde van 80% loonvoet en 20% prijsindex. Op basis van de gegevens uit het Centraal Economisch plan van maart 2026 komt dit uit op 3,78%.

Gemeenschappelijke regelingen

Een groot deel van onze taken wordt uitgevoerd door gemeenschappelijke regelingen. Voor het uitvoeren van deze taken zijn wij een bijdrage verschuldigd. De bijdrage wordt jaarlijks door het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling vastgesteld door de vaststelling van de begroting van de gemeenschappelijke regeling. Voor de perspectiefnota volgen wij de conceptbegrotingen van de verschillende gemeenschappelijke regelingen.

Kapitaallasten

De kapitaallasten van de gerealiseerde en lopende investeringen rekenen we voor de programmabegroting door na vaststelling van de jaarstukken. In de begroting 2027 nemen we het investeringsplan 2027 op.

Belastingen (OZB)

Voor de OZB en overige belastingen hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De opbrengst van de belastingen stijgen met het inflatiepercentage, waarbij we uitgaan van de laatst gerealiseerde opbrengst.
- Vanaf 2022 wordt de autonome groei van het aantal woningen en bedrijven verwerkt in de begroting om hiermee extra lasten die vanuit deze groei ontstaan op te vangen;
- De tarieven worden gecorrigeerd voor de stijging van de waarde van woningen en bedrijven.

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is in overeenstemming met de vastgestelde verordening.

Reclamebelasting

Het tarief voor de reclamebelasting wordt afgestemd met de Stichting Ondernemersfonds Berkelland. De opbrengst van de reclamebelasting wordt, na aftrek van de perceptiekosten, aan de stichting doorbetaald.

Riolering

De tarieven zijn kostendekkend.

Afval

De tarieven voor afval zijn kostendekkend. Dit betekent dat de tarieven stijgen zoals ook opgenomen in de eerste begrotingswijziging bij de begroting 2025.

Leges

Het beleid is om kostendekkende tarieven te hanteren voor leges, overige diensten en overige opbrengsten. Er loopt een onderzoek naar kostendekkendheid leges. Dit onderzoek zal aan het einde van het jaar worden opgeleverd.

Overige opbrengsten

Onder overige opbrengsten valt bijvoorbeeld de verhuur van gebouwen en gronden.

Huren

Voor de huren sluiten we aan bij de maximale huurverhoging zoals die voor de sociale huurwoningen vanaf 2026 geldt. Het driejaarsgemiddelde van de inflatie. Wij gebruiken daarbij voor de begroting 2026 de jaren 2023, 2024 en 2025. Dit komt neer op een percentage van 3,46%.

Prijspeil meerjarenperspectief

Voor het meerjarenperspectief hanteren we constante prijzen en lonen. Het prijspeil in de begroting is dat van 2027. Dit betekent dat we prijsstijgingen niet doorrekenen aan de lastenkant in de volgende 3 jaren, maar ook niet aan de batenkant. Ook het meerjarenperspectief van de Algemene uitkering benaderen we op die manier.

Algemene uitkering gemeentefonds

De Algemene uitkering krijgen we van het Rijk. De ontwikkelingen van de Algemene uitkering meldt het Rijk via (gemeentefonds)circulaires. Voor de perspectiefnota gebruiken we de septembercirculaire 2025. Voor de primaire begroting baseren we ons op de informatie uit de meicirculaire 2026.

Eenheden Algemene uitkering

De berekende eenheden in de Algemene uitkering zijn van belang bij het onderbouwen van begrotingsbudgetten. Naast eigen prognoses, maken we ook gebruik van schattingen van het Rijk en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Uitgangspunten beschikbaarstelling reserves en kredieten

Beschikking over reserves

Het instellen van, het beschikken over en het toevoegen aan reserves is de bevoegdheid van de raad. Dit gebeurt via een afzonderlijk raadsvoorstel. Het kan ook onderdeel vormen van de begroting, een tussenrapportage of de jaarrekening.

Investeringskredieten

Bij de vaststelling van de begroting stelt de raad de investeringskredieten voor de betreffende jaarschijf beschikbaar. Na een collegebesluit over het feitelijke uitvoeringsplan worden kredieten definitief beschikbaar gesteld en kan de daadwerkelijke uitvoering starten.

INDELING BEGROTING

Onze programmabegroting is opgedeeld in diverse begrotingsprogramma's. Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn programma's samenhangende gehelen van beleid, gericht op:

- maatschappelijke doelen
- de effecten die de gemeente wil bereiken
- de inzet van middelen (baten en lasten)

Kader voor politieke sturing

Begrotingsprogramma's vormen daarmee het kader voor politieke sturing en controle door de raad. De programmastructuur moet de raad ondersteunen in zijn budgetrecht en controlerende rol.

Vrijheid van de gemeenteraad voor programma-indeling

De gemeenteraad stelt de programma-indeling vast bij aanvang van iedere raadsperiode. Het BBV schrijft geen vast aantal programma's voor en ook schrijft het BBV geen vaste inhoudelijke thema's per programma voor.

Relatie tussen programma's en taakvelden

Hoewel de raad vrijheid heeft bij het definiëren van programma's, bevat het BBV wel een verplichte onderlaag. Zo zijn taakvelden verplicht (landelijk voorgeschreven). Taakvelden zorgen voor landelijke vergelijkbaarheid (CBS, toezicht) en uniforme financiële informatie. Maar zij zijn ondergeschikt aan de programma-indeling; het programmaniveau is leidend voor politieke besluitvorming. Zie ook het 'Overzicht taakvelden' in de jaarrekening; hierin is de begroting uitgesplitst naar taakvelden.

Wat moet per programma worden opgenomen?

Volgens artikel 8 BBV bevat elk programma minimaal de '3 W's':

1. Wat willen we bereiken? à Beleidsdoelen en beoogde maatschappelijke effecten
2. Wat gaan we daarvoor doen? à Activiteiten en inspanningen
3. Wat mag het kosten? à Overzicht van baten en lasten per activiteit

Andere begrotingsprogramma-indeling?

Onze huidige programmabegroting is daarom op basis van bovenstaande (3 W's) opgebouwd. Elk begrotingsprogramma is onderverdeeld in verschillende speerpunten en elk speerpunt is op zijn beurt weer onderverdeeld in verschillende activiteiten waarmee we de doelstellingen proberen te realiseren. Aan het eind van elk begrotingsprogramma is een financieel overzicht opgenomen. Op dit moment is het niet (meer) helemaal helder waarom sommige raadsdoelstellingen als een separaat begrotingsprogramma zijn opgenomen (b.v. vitaal platteland) en andere raadsdoelstellingen als speerpunten van een overkoepelend programma zijn opgenomen (b.v. passende onderwijshuisvesting onder 'Werken en leren'). Wat maakt dat een speerpunt als apart programma wordt opgenomen en uitgewerkt? Om deze discussie te vermijden, de raad de vrijheid te geven specifieke speerpunten en doelstellingen te benoemen en daarop te sturen, maar toch een langjarig eenduidige begrotingssystematiek te realiseren, adviseren wij u het volgende.

Deel de programmabegroting in naar een (klein) aantal overkoepelende en logische begrotingsprogramma's. Deze programma's blijven de komende jaren/perioden vrijwel gelijk. Binnen deze programma's worden vervolgens diverse speerpunten en daaraan gekoppelde activiteiten opgenomen. Dat is overigens nu ook al het geval. Een aantal speerpunten zal over de jaren heen vrijwel gelijk blijven (denk bijvoorbeeld aan het speerpunt 'Mobiliteit' en de activiteit 'We onderhouden onze infrastructuur (wegen en paden)'). Om te kunnen sturen op specifieke doelstellingen van de gemeenteraad kunnen echter ook specifiek speerpunten en/of specifieke activiteiten worden toegevoegd. Deze kunnen van een meer tijdelijke aard zijn. Zo blijft de hoofdstructuur over de jaren gelijk, maar is het per raadsperiode en zelfs per jaar mogelijk om relatief eenvoudig speerpunten en activiteiten toe te voegen aan de programmabegroting (of te laten vervallen, als een speerpunt/doelstelling bereikt is en de activiteit kan vervallen).

Wij adviseren u om de programmabegroting in te delen in onderstaande drie hoofdprogramma's. Onder de hoofdprogramma's staan de onderwerpen opgenomen die logischerwijs goed bij elkaar passen en waarop het mogelijk is door de raad om specifieke speerpunten/doelstellingen te formuleren:

Begrotingsprogramma 'Sociaal domein' (met als titel bijvoorbeeld: 'Werken, leven en elkaar helpen')

- Ondersteuning: maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg, werk- en inkomen (participatie)
- Participatie en arbeidsmarkt
- Openbare orde en veiligheid
- Onderwijs: openbaar basisonderwijs, onderwijshuisvesting en -beleid
- Sport en cultuur: sportbeleid en accommodaties, zwembaden, cultureel erfgoed, musea, bibliotheken, combinatiefuncties
- Burgerzaken

Begrotingsprogramma 'Fysiek domein' (met als titel bijvoorbeeld: 'Onze aantrekkelijke leefomgeving')

- Infrastructuur: wegen, bruggen en riolering)
- Mobiliteit: verkeer en openbaar vervoer)
- Groen: openbaar groen, bomen, spelen, begraven)
- Economie: bedrijvenloket, centrumplannen, ontwikkeling bedrijventerreinen, toerisme en recreatie
- Wonen: woonbeleid, woningbouw, integrale wijkaanpak
- Ruimtelijk beleid en dienstverlening: ruimtelijke ordening en vergunningen
- Energietransitie
- Afval: van afval naar grondstof
- Milieu: omgevingsdienst

Begrotingsprogramma 'Bestuur en bedrijfsvoering' (met als titel bijvoorbeeld: 'Doelgerichte en doelmatige uitvoering, ondersteuning en samenwerking')

- Financiën
- Juridische zaken
- ICT en informatieveiligheid
- Kabinetszaken
- Lobby en (regionale, landelijke en internationale) samenwerking

Overzicht van algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Dit overzicht is verplicht gesteld vanuit het BBV en bevat informatie over de te ontvangen gelden zoals de algemene uitkering, algemene belastingen en dividenden.

BIJLAGE 1: STAND VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN AFVAL EN RIOLERING

Wat speelt er?

Bij de nota Reserves en Voorzieningen 2023 zijn de reserves herschikt. Daarbij zijn nog 7 reserves in stand gebleven, waarvan 6 bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves zijn ingesteld om toekomstige lasten te kunnen dekken. De reserves zijn een spaarpot voor verwachte uitgaven. Dit betekent niet dat er concrete plannen zijn. Als er een concreet plan is hevelen we het benodigde bedrag over van de bestemmingsreserve naar de reserve Bestuurlijke claims. De werkelijke kosten worden vervolgens gedekt uit de reserve Bestuurlijke claims.

Overzicht reserves

Bedragen x € 1.000	Stand 1-1-2025	Bestemming resultaat	Toevoegingen	Onttrekkingen	Vermindering door afschrijving	Stand 31-12-2025
Algemene reserve	26.320	2.918		300		28.938
Bestuurlijke claims	25.308	2.210	11.214	3.850	434	34.448
Egalisatiereserve investeringen	10.950		587	0	219	11.318
Algemene reserve bouwgrond-exploitatie	6.296	-2.918	262	1.750		1.890
Onderhoud wegen	763	1.580		760		1.583
Onderwijshuisvesting	18.342	2.150	207	1.425		19.274
Sportvastgoed	10.586	2.150	231	5.617		7.350
Totaal	98.565	8.090	12.501	13.702	653	104.801

Meerjarenoverzicht reserves

Bedragen x € 1.000	Stand 1-1-2025	Mutaties 2025	Mutaties 2026	Mutaties 2027	Mutaties 2028	Stand 31-12-2028
Algemene reserve	26.320	2.618				28.938
Bestuurlijke claims	25.308	9.140	-66	7	7	34.396
Egalisatiereserve investeringen	10.950	368	-315	-315	-315	10.373
Algemene reserve bouwgrond-exploitatie	6.296	-4.406				1.890
Onderhoud wegen	763	820	-1.194			389
Onderwijshuisvesting	18.342	932	91	91	91	19.547
Sportvastgoed	10.586	-3.236	19	19	19	7.407
Totaal	98.565	6.236	-1.465	-198	-198	102.940

Meerjaren overzicht voorzieningen Afval en Riolering

Bedragen x € 1.000	Stand 1-1-2025	Mutaties 2025	saldo 31-12-2025	Mutaties 2026	Verwacht saldo 31-12-2026	Mutaties 2027	Verwacht saldo 31-12-2027	Mutaties 2028	Verwacht saldo 31-12-2028
Voorziening Afstoffenheffing	544	244	300	-300					
Voorziening groot onderhoud en vervanging riolering	6.310	573	6.883	588	7.471	358	7.829	331	8.160

